

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

K Ö Z L Ö N Y E.

Kiadó :

Szerkesztő :

Az Országos Erdészeti-Egyesület.

Bedő Albert.

Megjelenik minden hónapban.

Tizenhetedik évfolyam.

IV. füzet.

1878. Áprilishó.

Előfizetési díj egy évre 8 frt Az Országos Erdészeti-Egyesület azon alapító tagjai, kik legalább 150 frt alapítványt tettek, valamint a rendes tagok is a 8 frt évi tagsági díj fejében, ingyen kapják. Oly alapító tagok, kik 150 frtnál kevesebbet alapítottak 3 frt kedvezményi árért járathatják.

 Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapesten, Lipotváros, Hold-utca, 9. szám, II. emelet,

A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közöltetnek.

A gesztesi uradalom erdeinek leírása.

A gróf Eszterházy Mór ur ő excja tulajdonait képező s Fehér- és Komárommegyékben lévő gesztesi uradalomhoz tartozó erdőknek területe 23.750 kat. hold. Ezen birtok valódi tértagsága azonban csak a folyamatban lévő erdőrendezési munkálatok befejezése után lesz meghatározható; a megjelölt területből 17.923 hold 40—50 éves fordában kezelt sarjerdő, 2075 hold 120 éves fordában kezelt szálérdő és 3752 hold erdőtisztás.

Az uradalom sok gondot és költséget fordít ezen tisztások befásítására, minthogy azonban e területeknek mintegy 2000 holdnyi része a terméketlenek sorába esik, az áldozatkészség és az utóbbi években kitűnő szakértelemmel kifejtett ügybuzgóság is, csak a többi 1752 holdra nézve vezethet sikerre.

A szóban lévő erdők, a 6042 holdas császári pagony kivételével, egy összefüggő testet képeznek, s ezen erdőtést

határai délről és délkeletről Csákvár és Boglár községek határaihoz tartozó mezőgazdasági területek; keletről a tatai uradalom erdei, északkeletről és északról Oroszlány, Bokod és Pusztavám községek határaihoz tartozó szántóföldek, északnyugot, nyugot-délnyugotról gróf Lamberg-féle uradalmi erdők.

A császári pagony határai nyugotról a császári községi erdő és a kéthelyi szántóföldek, délről a sárkányi s dobosi mezőgazdasági területek és a moóri erdők; keletről az ordódi szántók, északról az uradalom tulajdonát képező mezőgazdasági területek, valamint a császári községi erdő, s csak északkeleten a Bokod nevezetű uradalmi erdővel függ össze.

Ezen egész erdőtest a Csákváron székelő erdőmester vezetése alatt álló tíz pagonyra van felosztva, u. m.: 1. Csákvár I., 2. Csákvár II., 3. Boglár, 4. Gesztes, 5. Majk, 6. Kőhányás, 7. Mindszent, 8. Nána, 9. Bokod, 10. Császár.

Az ezen pagonyok élén álló 10 erdőszén kívül a jelenleg erdőrendezési munkálatokkal foglalkozó erdőszeti ellenőr áll az erdőmester rendelkezése alatt.

A gesztesi uradalom erdeit már évekkel ezelőtt is — valószínűleg az összetett szakozási módozat elveire alapított — terv szerint kezelték. Minthogy azonban az erdőkezelés élén jelenleg álló erdőmester, hivatalának átvétele alkalmával ellenőrködési vizsgálatoknak nyomát sem találta, és mivel a 17 év alatt mintegy 4—5 ezer öllel több vágatott, mint a régi terv értelmében kellett volna, elkerülhetlenül szükségessé vált ezen erdők rendezését újból eszközölni. A rendkívüli korosztály-különbségek, valamint az eddig alkalmazott nagy terjedelmű és összefüggő vágásterületek miatt legczélszerűbbnek mutatkozott oly rendszert választani, melynek alapján minden egyes pagony az itteni viszonyoknak megfelelő vágásrendekre leendő osztható, és melynek keresztülvitele lehető legkevesebb áldozatot veendő igénybe.

E célnak egyedül a szász szakozási módozat látszott megfelelni, s ennél fogva a folyamatban lévő erdőrendezés ennek szabályai szerint eszközöltetik. A felmérési munkálatokat könnyíti azon körülmény, hogy a régi és nagyon pontos, $1''=1000$ méretű térképek használhatók, és így az új felvételek csupán a szükséges állab-elkülönítésekre és egyes határkiigazításokra szorítkoznak.

A pagonyoknak gazdasági részekre való osztása szintén nem sok időt vesz igénybe, mert sok természetes beosztási vonal: mint patakok, utak, valamint a régi beosztásból származó egyéb beosztási vonalak használhatók és csak is ott, ahol a gazdasági rész térfogata fölülte nagy lenne mert — nagyobb pagonyokban is egy-egy gazdasági rész térfogata csak kivételesen haladja meg a 70 hektárt — történik új beosztás. Valamennyi beosztási vonal egymástól látható számozott oszlopokkal jelöltetik, mi által nem csak a felmérési munkálatok könnyítvők, hanem a vonalok is állandóak maradnak. A hossznyiladékok, melyekkel a vágások mindig párhuzamos irányban vezetendők, 2 méternyi szélességben délről észak felé, a keresztnyiladékok pedig a fiatalosokban 8, az öregebb állaboknál ellenben egyelőre 2 méter szélességben keletről nyugat felé vágatnak, magától értetetik azonban, hogy a vágás idején ezen utóbbiak is 8 méter szélességet nyernek. A sokfelé hasztalanul ágazó utak, a mennyire azt a helyi viszonyok megengedik, ezen vonalakra helyeztetnek át, mely cél a tuskók kiirtását szükségessé teszi.

Minthogy itt az első feladat, ezen kiterjedt erdőtest termőképességéről mielőbb meggyőződést szerezni, és mivel a szász szakozási módozat szerint megállapított üzemtervnel, a fakészlet tekintetbe vétele mellett, a terület szerepel főtényezőként: a tényleges fatömeg becslése, próbaterületek alapján csak is a vágható és közel vágható állabokban, ellenben a fiatalosoknál

az ezen vidékre szóló termési táblák hiányában, a „Cotta“-féle termési táblák nyomán eszközöltetik.

A kiigazított és kiegészített régi térkép alapján minden pagonyra nézve $1''=100^0$ méretű gazdasági térkép egy példányban, és $1''=200^0$ méretű állab-térkép 3 példányban készítettven, a gazdasági térkép az erdőhivatalnál helyeztetik el, az állab-térkép és üzemterv egy-egy példánya szintén az erdőhivatal birtokában marad, de ezen utóbbiak egy-egy példánya az erdésznek és egy-egy példánya az ifju gróf ő méltóságának kézbesítettik, ki az erdőkezelés igazgatásánál, minden alkalommal, épen úgy az erdő iránti szeretetét, mint az erdészeti szakban való képzettségét érvényesíti.

Minden erdész kötelességében áll az évenkénti vágás-területeket, és nemkülönben az ertés eredményét közvetlenül ezen munkálatok befejezése után, erdőrészesletenként kimutatni, mely kimutatások alapján az erdőhivatal teszi meg a szükséges előjegyzéseket.

A gesztesi uradalomhoz tartozó erdőknek mintegy $\frac{2}{3}$ -ad része hegyes és $\frac{1}{3}$ -ad része majd dombos, majd lapályos vidéken fekszik. A hegységek legnagyobb része helyenként laza homokkővel változó mészkőből áll. A mészkő-hegyeken oly gyakran előforduló meredélyekkel itt is gyakran találkozunk. A hegyek mind a négy világrészfelé hajlanak. Az erdők kivétel nélkül feltétlen erdőtalajon állanak. Az egész erdőtest vízhiányban szenved, a vízzel csupán tavasszal meg ősszel ellátott egynehány patak alig érdemel említést.

Az éghajlat annyira szelid, hogy e vidéken nemcsak a gabona különféle nemei, hanem szőlő és más gyümölcs is nagyon jó sikerrel termesztetik.

Uralkodó szelek: a nyugoti, déli és északnyugoti. A szelek nem ritkán orkánokká fajulnak, s ilyenkor az utónövedékben nem jelentéktelen károkat okoznak; még érzékenyebb

károkat idéznek elő a gyakran előforduló késői fagyok, korai fagyok ellenben, valamint hó és zuzmoratörések ritkábban észlelhetők.

Nagyszerű rovarpusztításoktól, mint a lombfaerdőknél, egyáltalában, úgy itt sem kell félni, de a közönséges gyaponcز némely évben oly nagy számmal lép fel, hogy a kocsános tölgynek nem egy példánya esik áldozatul.

Nagyon jelentékeny itt az egerek által okozott kár, miért is az e vidéken legjobb sikert ígérő őszi értések ugyszólván kivihetlenné, sőt a meg nem fásult csemetét sem kiméli ezen erdőt rongáló állatka. Ugyanis a csemetét makkostól kikaparásván, lerágja. Ezen kártétel főkép 1876-ban volt oly nagy mérvben észlelhető, hogy junius és julius hóban holdakra menő értések lettek ily módon elpusztítva.

Számba veendő ellensége az itteni erdőknek továbbá a vad, és mivel a magas tulajdonosok a vadászat nemes sportjának régi időktől barátjai, a nagy vadállomány megtartására nem csekély gond fordittatván, főkép a szarvas nagy számban fordul elő. Azonban már itt sem maradhat megjegyzés nélkül, hogy a magas tulajdonosok nem kimélnék költséget arra, hogy a fiatalosok a vadaktól lehetőleg megvédessenek.

A talajviszonyok föld- és talajtani szempontból. Leggyakrabban találkozunk mészkővel, melyet északnyugot felé a homokkő vált föl.

A csákvári, boglári, gesztesi, kőhányási és mindszei pagonyok sík és dombos részein a mészkő nem előnyös a tölgyfa tenyésztésére, annál előnyösebb azonban a hegységek bükköseire.

A mészkőzet elmálásából rendszerint sekély, kövecses és a kiszáradásnak nagy mértékben kitett talaj képződik, mely tulajdonságok a fanövekvésre nézve koránt sem kedvezők, s az ily talaj befásítása, főképen ha annak beárnyalására ideje-

korán kellő gond nem fordítottatott, az itteni erdész legnehezebb feladatai közé tartozik. Sokkal termékenyebb a homoktalaj, az e vidéken szinte nem ritkán előfordulni szokott futóhomok kivételével. A homok azonban rendszerint meszes agyagtartalommal bír, s ez oka, hogy a hegyeken a tisztán homoknak látszó talajon a legszebb bükkfaállabokkal találkozunk, de meszes tartalmánál fogva ezen talaj is rendkívül meleg és kiszáradása oly gyakori, hogy az ertések folytonos tatarozást igényelnek.

F a n e m e k. Az uralkodó fanemek a cserfa, bükkfa, gyertyánfa, kocsános és kocsántalan tölgyfa, azonban az utóbb nevezett négy fanem együtt véve alig egy negyedét, a cserfa pedig egyedül legalább háromnegyedét foglalja el az erdőtalajnak, s ez oka, hogy az itteni fatermés a cserhaszonfa csekély értéke miatt, rendszerint tűzifára dolgoztatik fel.

Szórványosan előfordul a kőris, juhar, hársh és nyírfa. Az itteni erdők évi fatermése elég csekély, ugyanis katast. holdanként, és pedig :

a szálerdőüzemnél . . . 0.5—0.6 km.,

a sarjerdőüzemnél . . . 0.4—1.7 km.

Üzem módok, fordák és az erdőtenyésztési állapot. Ezen erdőknél a szálerdőüzem 120 éves, és a sarjerdőüzem 40—50 éves fordával van alkalmazásban.

A szálerdő vágásainak felujtása természetes uton történik, ott azonban, hol ezen ut sikerre nem vezet, az ültetésekre nagy gond fordítottatik.

Minthogy a sarjerdő tulnyomó részét a cserfa foglalja el, rövid idő óta a cserhántó-üzem is alkalmazásban van.

Itt nem hagyhatom említés nélkül, miszerint az erdők gazdasági kezelését vezető Holfeld erdőmester ur, kitől jelen közlemény adatait is nyertem, azt tapasztalta, hogy azon általában elfogadott rendszabály, melyszerint a sarjerdő nem fűrész-

szel, hanem csak fejszével lenne vágandó, e vidékre nézve nem áll, mert a fűrészszel levágott tuskók sarjadzási képessége nagyobbban bizonyult. Meglehet azonban, hogy ez, a fejszével való rossz bánásmódnak eredménye.

Az uradalom részéről e tekintetben nagyobb mérvű kísérletek történtek, melyeknek eredményét Holfeld erdőmester ur szivességéből más alkalommal közlendem.

A fiatalosokon meglátszik, hogy az erdőtenyésztésre csak az újabb időben fordítottak, az itteni belterjes erdőgazdaságnak megfelelő gond.

Előbb a természet rovására sok mulasztás történt, a mi a vadállomány rendkívüli nagysága mellett, épen nem menthető. Vetény-kertek, faiskolák egészen hiányzanak; de jelenleg mindazon pagonyokban, hol a vágásokat mesterséges uton kell feljuttatni, megfelelő veténykertekkel találkozunk, melyekben a kocsános és kocsántalan tölgy, kőris, juhar, továbbá erdei és fekete fenyő tenyészik.

Az előbb megnevezett lombfa-csemeték a régibb ertések tatarozására, az erdei-fenyő-csemeték lombfa csemetékkel elegyítve, a homoktalajú tisztások és a fekete-fenyő-csemeték mészköves talajú dombok befásítására használtatnak.

A befásítandó területeket czélszerű sodronykerítések védelmezik a vadak falánkságától. Az ültetés a termékenyebb talajon mezőgazdasági köztes használat útján meglepő sikerrel gyakoroltatik, ugyanis az egy éves tölgy-csemeték egy év alatt 30—35 cm., a 3 évesek pedig 1—1.3 méter magasságra nyulnak.

A tölgymakk 0.6—0.8 méternyi távolságban, egymástól 1.5 méterre fekvő sorokban, kapa után ültetetik; az 1.5 méternyi közökbe 2 sor tengeri ültetvén, ennek megkapáltatása alkalmával a tölgy-csemeték is gondosan körülkapáltatnak és azok közeléből minden gaz eltávolítottatik, s épen ezen eljárásnak tulajdonítható a fönnebb említett rendkívüli növekvés.

Az ócska-távirda sodronyokból, szakmányban készült kerítés — beleértve nemcsak a sodrony vételárát (mázsánként 5 frt 50 kr), hanem a felhasznált fa értékét is — méterenként 18—20 krba kerül.

Fatermés. Ezen uradalmi erdőkben 17 év alatt évenként átlagosan 14.000 sz. öl fa termeltetett, mely hozam ezen erdők termőképességét jóval meghaladja, és a jelenlegi korosztályi viszonyok határozottan mutatják az erdőgazdaság körültekintő vezetőjének, hogy a fatermelés ezentúl szűkebb határok közé lesz szorítandó. Ugyanis az évi fatermés 10.000 sz. ölnél alig tehető többre, s ennél fogva a mostani gazdálkodás vezetőjének feladata leendő, a túltermelés következményeinek elhárításáról gondoskodni.

A faválasztékok aránya következő: Épület- és műszerfa 60/0; hasábfá 160/0; selejtes 230/0; dorongfa 350/0; ág- és rőzsfa 200/0.

Az épület- és műszerfa csekély 0/0-a onnan ered, hogy tölgy- és kőrisfa kevés mértékben fordul elő.

Mellékhaszonvételek. A csupán gubacs- és fütermésre szorítókozó erdei mellékhaszonvételekből befolyó jövedelem alig érdemel említést, mert a kocsános tölgyek száma nagyon csekély, és gubacstermő évek ritkán fordulnak elő, a fütermést pedig a vadak fogyasztják el.

Fakelendőségi viszonyok. Nem lehet eléggé csodálni, hogy az évi fatermés az itteni közlekedési utak szomorú állapota és a vasut távolsága daczára, egészben értékesítettik, a mi csakis az illető közegek gondos eljárásának tulajdonítható. A fapiactól távol és fában bővelkedő vidéken fekvő mindszei, nánai és bokodi pagonyok fatermésének értékesítése céljából az uradalom megbízottja ideje korán lép fakereskedőkkel érintkezésbe, kik a fát tengelyen a moóri vasuti állomáshoz és onnan vasuton tovább szállítják. Magától értetik,

hogy az ily módon való értékesítés, csak jelentékeny árendés mellett eszközölhető. A többi pagonyok fatermése ellenben részletes eladás útján értékesítettik.

Könnyen megesik azonban, főkép ha egymásután több enyhe tél következik, hogy a részletes eladásra visszatartott tűzifának nagy része értékesítetlenül marad, mert ezen eladás sikere csakis a helyi fogyasztás mérvétől függ.

A fa feldolgozva a választékok szerint elkülönítve, és pedig a nagy vevők részére a vágásban, holott részletes eladás alkalmával a rakhelyeken szolgáltatik ki.

A tövön való faeladás nincs gyakorlatban.

A részletes eladást az illető erdész önállóan eszközli, mert az előbbi eljárás, melyszerint a vételár a kasznárságnál volt befizetendő, a gyakorlatban fölötte nehézkesnek és az eladás sikerére nézve hátrányosnak bizonyult.

A közlekedési eszközök tekintetében nagyon mostohán van ezen erdőbirtok ellátva, mert nemcsak minden tutajozható vagy usztatható folyótól vagy pataktól, továbbá vasutttól és országutttól távol esik, hanem a rendelkezésére álló egynehány községi ut majdnem minden tavasszal és ősszel, ugyszólván járhatlan.

Az uradalom és az illető községek közös költségén való utépitésről, vagy az utak jókarban tartásáról szó sem lehet, holott az erdő terhére e czélból történt jelentékeny költségek mellett készült utakat, a községek nagyobb mértékben használják, mint az uradalom.

Nem lehet ugyan kétségbe vonni, hogy az ezen erdők közvetlen közelében építendő vasuthálózat a fakelendőségi viszonyokat tetemesen javítaná, de a legnagyobb részben tűzifa-termelésre szoritkozó erdőgazdaság mindég bizonytalan jövőnek néz elébe, főkép, ha a kőszén használata még szélesebb körökben leend elterjedve; mit az uradalmi erdőgazdaság jelen-

legi vezetője belátván, feladatául tűzte ki az állabokat — a mennyire a termőhely megengedi — olyanokra változtatni, hogy azokból minél több és minél értékesebb épület és műszerfa legyen nyerhető.

Végül megemlítem még, hogy az erdőszolgálatom 1870-ben lett megváltva.

Szabó Adolf,

m. kir. erdőbecslő felügyelő.

Az évi fatermés kiszámítása az átlagnövedék segélyével és az erdőkataszter.

Irta : Illés Nándor.

Mennyire vág életébe az erdőgazdaságnak az adó, s mennyire árthat aránytalan kivetése : vitatni fölösleges. Érti azt minden erdőbirtokos, érti annak képviselője az erdész; s a szakember tudja egyszersmind azt is, hogy a kataszter által megállapítandó évi fatermés, faárak és az azokból kiszámított tisztajövedelemmel szemben nem szabad közönyös állást foglalni el; de nincs joga a merő gáncsnak sem, hanem csak alapos okokkal támadható meg, vagy hagyható helyben.

Fájdalom, eddig a sajtó útján nem foglalkoztunk e kérdéssel, és részünkről óhajtottuk volna, hogy avatottabb kezek, talán valamelyik kataszteri becselő indította volna meg a tárgyalást; mert az érdemlegesebben vezethette volna be azt, szólhatott volna hozzá. De miután ez nem történt meg,*) s félni lehet, hogy mire elérkezett a reklamációk ideje, szakársaink egy része még nem lesz tisztában teendői fölött, megkísértjük tehát szellőztetni e kérdést, illetőleg annak egy részét, azon reményben, hogy azzal egyrészt szaktársaink némelyeinek

*) Az erdőkataszter ügyét tárgyalta az Országos Erdészeti-Egyesület, I. „Erdészeti Lapok“ 1877-ik évfolyam II. füzet 102 lap. Szerk.